e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

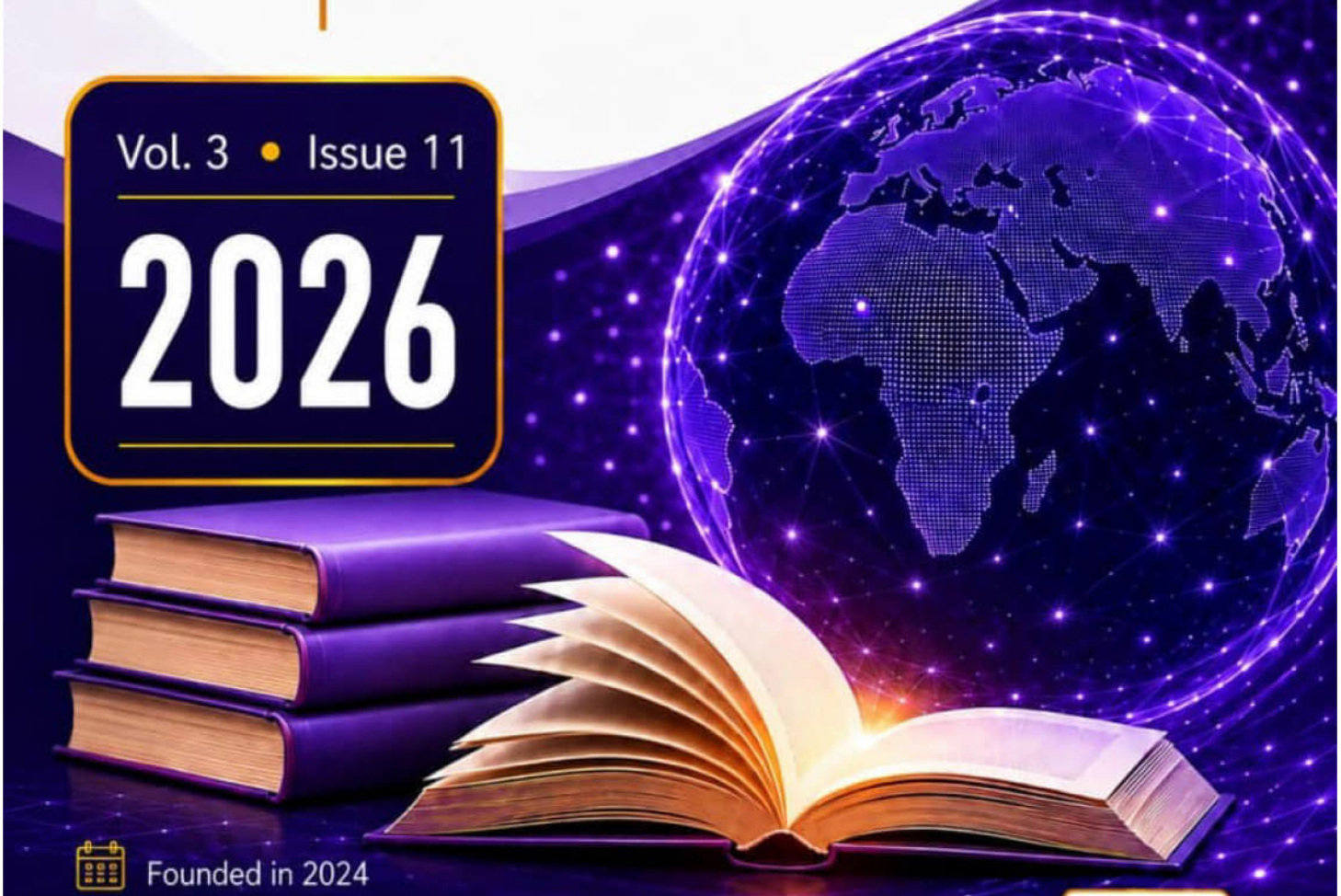
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 11

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/0gjktc22

GERMANIYA UNIVERSITETLARIDA TALABALARNING O‘Z-O‘ZINI BOSHQARISH INSTITUTLARI: ASTA VA FACHSCHAFT FAOLIYATINING TASHKILIY-FUNKSIONAL TAHLILI

Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna
Termiz davlat pedagogika instituti, dotsent, (PhD).
e-mail: shirnazarovazamira@terdpi.uz **ORCID**: https://orcid.org/0000-0001-9870-6295

Annotatsiya.
Maqolada Germaniya oliy ta’lim muassasalarida faoliyat yurituvchi talabalarning o‘z-o‘zini boshqarish institutlari — Umumiy talabalar qo‘mitasi (Allgemeiner Studierendenausschuss, AStA) hamda fakultet yoki ta’lim yo‘nalishi talabalari vakilligi (Fachschaft/Fachschaftsvertretung)ning shakllanishi, tashkiliy xususiyatlari va asosiy funksiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi ushbu ikki institutning universitet boshqaruvidagi o‘rni, talabalar manfaatlarini ifodalash mexanizmlari hamda o‘zaro hamkorlik xususiyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlar va universitet nizomlarini o‘rganish, tavsifiy, qiyosiy hamda nazariy tahlil usullaridan foydalanilgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, AStA universitet miqyosidagi umumiy ijtimoiy-siyosiy va tashkiliy masalalar bilan shug‘ullanishi, Fachschaft esa muayyan fakultet yoki ta’lim yo‘nalishi doirasida talabalarning akademik va kundalik ehtiyojlarini qondirishga yo‘naltirilgan faoliyat olib borishi aniqlangan. Mazkur institutlar talabalarning demokratik jarayonlardagi ishtirokini kengaytirish, huquqiy xabardorligini oshirish, jamoaviy faoliyat va yetakchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maqolada Germaniya tajribasidan oliy ta’lim muassasalarida talabalar vakilligi tizimini takomillashtirishda foydalanish yuzasidan takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: talabalar o‘z-o‘zini boshqaruvi, AStA, Allgemeiner Studierendenausschuss, Fachschaft, talabalar vakilligi, oliy ta’lim, demokratik ishtirok, talabalar faolligi, yetakchilik.

ИНСТИТУТЫ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТАХ ГЕРМАНИИ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ASTA И FACHSCHAFT

Ширназарова Замира Аллабердиевна
Термезский государственный педагогический институт, доцент, (PhD).

Аннотация.
В статье анализируются становление, организационные особенности и основные функции институтов студенческого самоуправления, действующих в высших учебных заведениях Германии, — Всеобщего студенческого комитета (Allgemeiner Studierendenausschuss, AStA) и студенческого представительства факультета или образовательного направления (Fachschaft/Fachschaftsvertretung). Цель исследования заключается в определении роли данных институтов в управлении университетом, механизмов представления интересов студентов и особенностей их взаимодействия. В ходе исследования использованы методы изучения научной литературы и университетских уставов, описательного, сравнительного и теоретического анализа. Установлено, что AStA занимается общими социально-политическими и организационными вопросами на уровне университета, тогда как Fachschaft осуществляет деятельность, непосредственно связанную с академическими и повседневными потребностями студентов конкретного факультета или образовательного направления. Данные институты способствуют расширению демократического участия студентов, повышению их правовой осведомлённости, развитию навыков коллективной деятельности и лидерских качеств. В статье предлагаются рекомендации по использованию германского опыта для совершенствования системы студенческого представительства в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, AStA, Allgemeiner Studierendenausschuss, Fachschaft, студенческое представительство, высшее образование, демократическое участие, студенческая активность, лидерство.

STUDENT SELF-GOVERNANCE INSTITUTIONS AT GERMAN UNIVERSITIES: AN ORGANIZATIONAL AND FUNCTIONAL ANALYSIS OF ASTA AND FACHSCHAFT ACTIVITIES

ISSN 3060-5059 (Online)

Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna
Termez State Pedagogical Institute, Associate Professor, (PhD).

Abstract.

This article analyzes the establishment, organizational characteristics, and principal functions of student self-governance institutions operating at German higher education institutions, namely the General Students' Committee (Allgemeiner Studierendenausschuss, AStA) and faculty- or program-level student representation bodies (Fachschaft/Fachschaftsvertretung). The study aims to identify the roles of these two institutions in university governance, the mechanisms through which they represent students' interests, and the characteristics of their cooperation. The research employs a review of academic literature and university regulations, along with descriptive, comparative, and theoretical analysis methods. The findings indicate that AStA primarily addresses general socio-political and organizational issues at the university level, whereas Fachschaft focuses more directly on the academic and everyday needs of students within specific faculties or degree programs. These institutions contribute to strengthening students' democratic participation, legal awareness, collaborative engagement, and leadership skills. The article also presents recommendations for applying the German experience to improve student representation systems in higher education institutions.

Keywords: student self-governance, AStA, Allgemeiner Studierendenausschuss, Fachschaft, student representation, higher education, democratic participation, student engagement, leadership.

Kirish. Germaniya oliy ta'lim tizimi akademik erkinlik, universitetlarning institutsional mustaqilligi va talabalar ishtirokining turli shakllari bilan tavsiflanadi. Ushbu tizimda talaba faqat ta'lim xizmatini oluvchi shaxs sifatida emas, balki universitet jamoasining manfaatlari, qarorlari va ijtimoiy hayotiga ta'sir ko'rsata oladigan faol ishtirokchi sifatida ham namoyon bo'ladi. Talabalarning o'z-o'zini boshqaruvi (Studentische Selbstverwaltung) ana shu ishtirokni tashkiliy jihatdan ta'minlaydigan mexanizmlardan biridir.

Talabalar o'z-o'zini boshqaruvi — talabalarning umumiy va guruhiy manfaatlarini ifodalash, ularni himoya qilish, universitet hayotiga doir masalalarni muhokama etish hamda tashabbuslarni amalga oshirish uchun shakllangan vakillik va faoliyat tizimidir. Bu tizim fuqarolik jamiyati, demokratik ishtirok va universitet hamjamiyati tushunchalari bilan uzviy bog'liq. Uning mohiyati talabalarni universitet hayotining passiv kuzatuvchisi emas, balki mas'uliyatni bo'lishadigan ijtimoiy subyekt sifatida e'tirof etishdan iborat.

Germaniya universitetlarida talabalar vakilligi turli tashkiliy shakllarda namoyon bo'lsa-da, ushbu maqolada ikki muhim institut — AStA (Allgemeiner Studierendenausschuss) va Fachschaft/Fachschaftsvertretung faoliyatiga e'tibor qaratiladi. AStA odatda universitet miqyosida talabalar manfaatlarini ifodalovchi ijro etuvchi yoki vakillik organi sifatida faoliyat yuritadi. Fachschaft esa fakultet, fan sohasi yoki ta'lim yo'nalishi doirasidagi talabalar bilan bevosita ishlaydi. Ularning vakolatlari, saylanish tartibi va huquqiy maqomi federal yer qonunchiligi hamda muayyan universitet nizomiga qarab farqlanishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, talabalar vakilligi ta'lim sifatini muhokama qilish, akademik muammolarni aniqlash, talabalar huquqlarini himoya qilish va universitet muhitini demokratlashtirishda muhim vosita bo'la oladi. Germaniya tajribasini o'rganish mamlakatimizdagi oliy ta'lim muassasalarida talabalar tashabbuslarini institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish uchun qiyosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi — Germaniya universitetlarida AStA va Fachschaft institutlarining shakllanishi, tashkiliy tuzilishi, vazifalari va o'zaro munosabatlarini tahlil qilish hamda ularning talabalar ishtiroki va universitet boshqaruvidagi ahamiyatini aniqlash.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: talabalar o'z-o'zini boshqaruvi tushunchasining mazmunini yoritish; uning tarixiy shakllanishiga doir ma'lumotlarni umumlashtirish; AStA va Fachschaftning tashkiliy-funksional xususiyatlarini tavsiflash; ikki institutning o'xshash va farqli jihatlarini qiyoslash; tizimning imkoniyatlari va muammolarini aniqlash; oliy ta'lim muassasalari uchun amaliy takliflar ishlab chiqish.

2. TADQIQOT METODOLOGIYASI (METHODS)

Tadqiqot nazariy-tahliliy xususiyatga ega. Uning manbalarini Germaniyada talabalar o'z-o'zini boshqaruvi masalasiga oid ilmiy adabiyotlar, Universität Münster talabalar tashkiloti nizomi hamda ilmiy adabiyotlarda keltirilgan universitetlar va talabalar vakillik organlari faoliyatiga doir tavsifiy ma'lumotlar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Manbalarni o'rganish va tahlil qilish — talabalar o'z-o'zini boshqaruvi, uning tarixiy rivojlanishi va tashkiliy-huquqiy asoslariga oid ilmiy adabiyotlar hamda universitet nizomining mazmunini o'rganish.

Tavsifiy tahlil — AStA va Fachschaftning tashkiliy tuzilishi, faoliyat yo'nalishlari va talabalar ishtiroki shakllarini tizimli bayon etish.

Qiyosiy tahlil — ikki institutni faoliyat darajasi, vakillik doirasi, asosiy vazifalari, aloqa subyektlari va tashkil etilish xususiyatlari bo'yicha taqqoslash.

Tizimli va nazariy tahlil — talabalar vakilligi institutlarining universitet boshqaruvi, demokratik ishtirok va talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish bilan bog'liqligini izohlash.

ISSN 3060-5059 (Online)

3. MUHOKAMA (DISCUSSION)

3.1. Talabalar o‘z-o‘zini boshqaruvining tarixiy va institutsional shakllanishi

Talabalarni yagona tashkilot doirasida birlashtirish g‘oyasi Germaniya oliy ta’lim tarixida uzoq rivojlanish jarayonini bosib o‘tgan. XIX asrda barcha talabalarni umumiy korporativ uyushmaga birlashtirishga qaratilgan urinishlar bo‘lgan, biroq ular barqaror institutsional shaklga aylana olmagan. Birinchi jahon urushidan keyingi ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, jumladan, talabalar orasida iqtisodiy qiyinchiliklarning kuchayishi va urushdan qaytgan yoshlarning jamoaviy mas’uliyat tajribasi talabalar tashkilotlarining shakllanishiga turtki bergan omillar sifatida qayd etiladi.

Urushdan keyingi davrda universitetlarda Allgemeine Studentenausschüsse (AStA) shaklidagi umumiy talabalar qo‘mitalari tashkil topa boshladi. Ularning dastlabki vazifalaridan biri ehtiyojmand talabalarni kooperativ yordam orqali qo‘llab-quvvatlash bo‘lgan. 1919-yil iyul oyida Würzburg shahrida talabalar kengashlari vakillari ishtirokida Deutsche Studentenschaft tashkil etilgani ham talabalar vakilligining umumuniversitet va universitetlararo darajada rivojlanishidagi muhim bosqich sifatida ko‘rsatiladi. Talabalar o‘z-o‘zini boshqaruvi tarixini o‘rgangan tadqiqotlarda bu jarayonning institutsional va siyosiy jihatlari alohida tahlil qilingan [2; 636–657].

Bugungi kunda talabalar o‘z-o‘zini boshqaruvining aniq huquqiy maqomi Germaniyaning federativ tuzilishi bilan bog‘liq. Oliy ta’lim sohasidagi federal va federal yer darajasidagi normalar, shuningdek, universitetlarning ichki nizomlari vakillik organlarining shakli, vakolatlari, saylanish tartibi va moliyaviy mexanizmlarini belgilaydi. Shu bois AStA yoki Fachschaft faoliyatini barcha universitetlarda mutlaqo bir xil deb baholash to‘g‘ri emas. Universität Münster talabalar tashkiloti nizomi muayyan universitet doirasidagi ichki tartibni ko‘rsatuvchi hujjatlardan biridir [1; 2–3].

3.2. AStAning tashkiliy tuzilishi va asosiy funksiyalari

AStA (Allgemeiner Studierendenausschuss) — ko‘plab Germaniya universitetlarida talabalar manfaatlarini universitet miqyosida ifodalovchi organ. Uning nomi, vakolatlari va saylanish mexanizmi universitet hamda federal yer qonunchiligiga qarab farq qilishi mumkin. Odatda AStA tarkibida rais yoki raislik qiluvchi shaxs, uning o‘rinbosarlari, muayyan yo‘nalishlar uchun mas’ul bo‘limlar va ishchi guruhlar faoliyat yuritadi. Bunday yo‘nalishlarga ijtimoiy masalalar, moliya, siyosat, tashqi aloqalar, xalqaro talabalar, tenglik, madaniyat va ekologiya kirishi mumkin.

Ayrim universitetlarda AStA talabalar parlamenti (Studierendenparlament, StuPa) tomonidan saylanadi. Biroq bu tartibni barcha oliy ta’lim muassasalariga bir xil tarzda tatbiq etib bo‘lmaydi; aniq saylov mexanizmi tegishli nizom bilan belgilanadi.

O‘rganilgan materiallar asosida AStA faoliyatining asosiy yo‘nalishlarini quyidagicha guruhlash mumkin:

Talabalar manfaatlarini ifodalash va himoya qilish. AStA universitet ma’muriyati, mahalliy tashkilotlar va boshqa tegishli subyektlar bilan muloqot olib borib, talabalar ehtiyojlari va takliflarini muhokamaga olib chiqadi.

Maslahat va ko‘mak xizmatlari. Ayrim universitetlarda talabalar uchun huquqiy, ijtimoiy, moliyaviy, turar joy va migratsiya masalalariga doir maslahat xizmatlari yo‘lga qo‘yilgan. Xizmatlarning turi, bepul yoki pulli bo‘lishi muassasa imkoniyatlariga bog‘liq.

Transport masalalari. AStA ayrim hollarda transport tashkilotlari bilan talabalar uchun semestr chiptasi (Semesterticket) shartlari yuzasidan muzokaralarda qatnashadi. Chipta tizimining mavjudligi va shartlari hudud hamda universitet kelishuvlariga bog‘liq.

Ijtimoiy-siyosiy tashabbuslar. Ekologiya, inson huquqlari, tenglik va boshqa jamoat masalalari yuzasidan axborot tadbirlari, muhokamalar va kampaniyalar tashkil etilishi mumkin.

Madaniy-ma’rifiy faoliyat. Konsertlar, ko‘rgazmalar, xalqaro talabalar tadbirlari va boshqa loyihalar orqali talabalar o‘rtasidagi muloqot va ijtimoiy integratsiya qo‘llab-quvvatlanadi.

Maqolada RWTH Aachen, Humboldt-Universität zu Berlin va Universität Münster AStA faoliyatiga misol sifatida keltirilgan. Ushbu misollar AStA faoliyatining xalqaro talabalarni qo‘llab-quvvatlash, uy-joy masalalarini kun tartibiga olib chiqish, tenglik, yuridik maslahat va ekologik transport kabi yo‘nalishlarda namoyon bo‘lishini ko‘rsatadi. Biroq bu misollar barcha universitetlar uchun umumiy qoida emas, balki alohida muassasalardagi faoliyat yo‘nalishlarini ifodalovchi holatlardir [4; 439–473].

Talabalar AStA faoliyatiga saylovlarda ovoz berish yoki nomzod sifatida qatnashish, ishchi guruhlarga qo‘shilish, ko‘ngilli bo‘lish hamda tadbirlarni tashkil etishda ishtirok etish orqali jalb qilinadi. Bunday ishtirok talabalarda jamoa bilan ishlash, muloqot qilish, tashabbus ko‘rsatish va mas’uliyatni taqsimlash ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

3.3. Fachschaftning mazmuni, tuzilishi va faoliyat yo‘nalishlari

Fachschaft yoki Fachschaftsvertretung — muayyan fakultet, fan sohasi yoki ta’lim yo‘nalishi doirasida talabalar manfaatlarini ifodalovchi vakillik tuzilmasidir. AStA universitet miqyosidagi umumiy masalalarga e’tibor qaratsa, Fachschaft talabalar kundalik hayotda duch keladigan o‘quv, akademik va fakultet ichidagi muammolarga yaqinroq turadi [4; 396–399].

Fachschaftlar, odatda, muayyan ixtisoslik yoki fakultet kesimida shakllanadi. Ularning tarkibi saylangan vakillar yoki faol talabalar guruhidan iborat bo‘lishi mumkin. Yig‘ilishlar haftalik yoki oylik davriylikda tashkil etilishi mumkin, biroq bu ham muayyan universitetning ichki tartibiga bog‘liq.

Tahlil qilingan materiallar Fachschaft faoliyatining quyidagi asosiy yo‘nalishlarini ko‘rsatadi:

1. **Akademik maslahat:** dars jadvali, imtihonlar, baholash mezonlari va o‘quv jarayoniga oid savollar bo‘yicha talabalarni yo‘naltirish; ayrim hollarda konspektlar va oldingi imtihon materiallari bazasini yuritish.

2. **Yangi talabalarni qo‘llab-quvvatlash:** O-Woche (Orientierungswoche — tanishtiruv haftasi) doirasida birinchi kurs talabalarini universitet, fakultet, o‘quv jarayoni va talabalar xizmatlari bilan tanishtirish.

ISSN 3060-5059 (Online)

3. **Talabalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi muloqot:** o‘qitish sifati, baholash jarayoni yoki boshqa akademik masalalar bo‘yicha talabalar fikrini tegishli tuzilmalarga yetkazish.

4. **Ijtimoiy, madaniy va ilmiy tadbirlar:** fakultet kunlari, seminarlar, ekskursiyalar, uchrashuvlar va norasmiy muloqot tadbirlarini tashkil etish.

5. **Talabalar vakilligi:** universitetning tegishli fakultet yoki o‘quv qo‘mitalarida talabalar nuqtayi nazarini ifodalash. Bunday ishtirok shakllari universitetning ichki nizomiga bog‘liq.

Yuqorida keltirilgan ma’lumotlarda TU Berlinning Informatik Fachschaft, LMU Münchenning Biologie Fachschaft hamda Universität Heidelbergning Medizin Fachschaft faoliyatlari misol sifatida keltirilgan. Ular mos ravishda o‘quv materiallari va imtihon arxivlari, yangi talabalarni yo‘naltirish, ekologik tadbirlar, klinik amaliyotga tayyorgarlik kabi yo‘nalishlarni namoyish etadi. Bu misollar Fachschaftning o‘z sohasi va talabalar ehtiyojlariga moslashgan holda ishlashini ko‘rsatadi.

Talabalar Fachschaft yig‘ilishlarida qatnashish, ko‘ngilli bo‘lish, saylovlarda ishtirok etish va o‘quv dasturlarini takomillashtirishga qaratilgan ishchi guruhlarga qo‘shilish orqali faoliyatga jalb qilinishi mumkin. Ayniqsa, yangi kelgan va xorijiy talabalar uchun bunday tuzilma fakultet muhitiga moslashish hamda zarur axborotga ega bo‘lishda yordam beradi.

3.4. AStA va Fachschaft institutlarining qiyosiy tavsifi

AStA va Fachschaft umumiy maqsad — talabalar manfaatlarini ifodalash va universitet hayotini yaxshilash yo‘lida faoliyat yuritadi. Biroq

ularning vakillik doirasi va kundalik vazifalari farqlanadi. Qiyosiy tahlil natijalari 1-jadvalda umumlashtirilgan.

Qiyoslash mezoni	**AStA**	**Fachschaft**
Faoliyat darajasi	Universitet miqyosida	Fakultet, fan sohasi yoki yo‘nalish miqyosida
Vakillik doirasi	Universitet talabalarining umumiy manfaatlari	Muayyan fakultet yoki yo‘nalish talabalari manfaatlari
Tashkiliy shakli	Raislik, bo‘limlar va ishchi guruhlardan iborat bo‘lishi mumkin	Saylangan vakillar yoki faol talabalar guruhi
Saylanish/tashkil etilish	Ko‘pincha talabalar parlamenti yoki tegishli saylov mexanizmi orqali	Fakultet/yo‘nalish doirasidagi saylov yoki ko‘ngilli ishtirok asosida
Asosiy vazifalar	Umumiy vakillik, ijtimoiy xizmatlar, universitet miqyosidagi tashabbuslar	Akademik maslahat, yangi talabalarni qo‘llab-quvvatlash, fakultet ichidagi muloqot
Asosiy hamkorlar	Universitet ma’muriyati va tashqi tashkilotlar	O‘qituvchilar, fakultet rahbariyati va tegishli qo‘mitalar

1-jadval. AStA va Fachschaft institutlarining qiyosiy tavsifi

Qiyoslashdan ko‘rinadiki, AStA umumuniversitet miqyosida talabalar manfaatlarini ifodalash va kengroq ijtimoiy-tashkiliy masalalarni ilgari surishga yo‘naltirilgan. Fachschaft esa muayyan ta’lim sohasi doirasidagi kundalik akademik ehtiyojlarni aniqlash va hal etishga yaqin turadi. Shu sababli bu ikki tuzilma bir-birining o‘rnini bosmaydi, aksincha, talabalar vakilligining turli darajalarini bir-birini to‘ldiruvchi mexanizmlar sifatida namoyon etadi.

Ularning hamkorligi talabalar muammolarini tegishli darajada ko‘rib chiqish imkonini beradi. Masalan, muayyan fan yoki fakultet doirasida yuzaga kelgan muammo Fachschaft tomonidan aniqlanib, universitet miqyosida hal etilishi zarur bo‘lsa, AStA yoki boshqa vakillik organlari kun tartibiga olib chiqilishi mumkin. Aksincha, AStA tashabbuslari fakultetlar va yo‘nalishlar darajasida Fachschaften orqali talabalar o‘rtasida kengroq muhokama qilinishi mumkin.

4. TADQIQOT NATIJALARI (RESULTS)

Tahlil natijalari Germaniya universitetlarida talabalar o‘z-o‘zini boshqaruvi ko‘p darajali vakillik mexanizmi sifatida shakllanganini ko‘rsatadi. AStA va Fachschaftning funksional farqlanishi talabalar ehtiyojlarini umumuniversitet darajasida ham, muayyan fakultet yoki ta’lim yo‘nalishi doirasida ham ifodalash imkonini beradi. Bunday tuzilma talabalar fikrining faqat norasmiy murojaatlar orqali emas, balki institutsional kanallar orqali yetkazilishiga xizmat qiladi.

Birinchi muhim jihat — demokratik ishtirok. Talabalar saylovlarda qatnashish, vakil bo‘lish, ochiq yig‘ilishlarda fikr bildirish va tashabbuslarni ilgari surish orqali universitet hayotiga ta’sir ko‘rsatish tajribasini orttiradi. Bu jarayon fuqarolik mas’uliyati, muloqot madaniyati, jamoaviy qaror qabul qilish va yetakchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Biroq bunday natijalar avtomatik ravishda yuzaga kelmaydi: ular vakillik organlarining ochiqligi, talabalar ishtirokining kengligi va tashabbuslarning amaliy natijadorligiga bog‘liq.

Ikkinchi jihat — talabalar huquq va manfaatlarini himoya qilish. AStAning ijtimoiy maslahat, transport va umumiy vakillik faoliyati talabalar uchun tashkiliy yordam manbai bo‘lishi mumkin. Fachschaft esa o‘quv jarayoniga yaqinligi sababli darslar, imtihonlar, baholash va yangi muhitga moslashish bilan bog‘liq muammolarni tezroq aniqlash imkoniyatiga ega. Shu nuqtayi nazardan, ikki institutning birgalikdagi faoliyati talabalar ehtiyojlarini aniqlash va tegishli darajada hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchi jihat — ko‘ngillilik faoliyatining resurslari. Talabalar vakillari o‘qish, shaxsiy hayot va tashkiliy vazifalarni birgalikda olib boradi. Vaqt va moliyaviy resurslarning cheklanganligi faollarning charchashi, vazifalarning ayrim shaxslarga ortiqcha yuklanishi va faoliyat uzluksizligining susayishiga olib kelishi mumkin. Bunday xavfni kamaytirish

uchun vazifalarni jamoa ichida taqsimlash, yangi a'zolarni tayyorlash, faoliyatni hujjatlashtirish va tegishli rag'batlantirish mexanizmlarini ko'rib chiqish zarur.

To'rtinchi jihat — vakolatlarning aniq belgilanishi. AStA va Fachschaftning vazifalari bir-biriga yaqinlashadigan holatlarda talabalar qaysi masala bo'yicha qaysi organga murojaat qilishni bilmasligi mumkin. Shu sababli vakolatlar, murojaatlarni yo'naltirish tartibi va hamkorlik mexanizmlarining universitet nizomlari hamda ochiq axborot materiallarida tushunarli bayon etilishi muhim.

Germaniya tajribasini boshqa mamlakatlar oliy ta'lim tizimiga tatbiq etishda uni aynan ko'chirib olish emas, balki asosiy tamoyillarini mahalliy huquqiy va tashkiliy sharoitlarga moslashtirish maqsadga muvofiq. Xususan, talabalar vakilligining universitet va fakultet darajalarini farqlash, saylov va ochiq muhokama mexanizmlarini yo'lga qo'yish, talabalarning akademik masalalar bo'yicha fikrlarini muntazam yig'ish hamda vakillik organlarining hisobdorligini ta'minlash mumkin.

Tadqiqotning cheklovlari ham e'tiborga olinishi lozim. Maqola asosan nazariy va hujjatli tahlilga tayangan; unda turli universitetlar bo'yicha bir xil mezonlar asosida o'tkazilgan empirik taqqoslash, talabalar so'rovi yoki intervyu natijalari mavjud emas. Shuningdek, AStA va Fachschaftning huquqiy maqomi federal yerlar kesimida farqlanishi sababli ayrim tashkiliy xususiyatlarni umumlashtirish ehtiyotkorlikni talab qiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda bir nechta universitet nizomlarini tizimli qiyoslash, talabalar va vakillar bilan intervyu o'tkazish hamda saylov faolligi va xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlarini tahlil qilish tavsiya etiladi.

5. XULOSA (CONCLUSION)

Germaniya universitetlaridagi talabalar o'z-o'zini boshqaruvi talabalarning universitet hayotida demokratik va institutsional ishtirokini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim mexanizmdir. Tahlil AStA va Fachschaft ushbu tizimning bir-birini to'ldiruvchi ikki darajasini tashkil etishini ko'rsatdi. AStA universitet miqyosida talabalar manfaatlarini ifodalash, ijtimoiy va tashkiliy masalalarni ilgari surish hamda tegishli xizmatlarni muvofiqlashtirishga yo'naltirilgan. Fachschaft esa fakultet yoki ta'lim yo'nalishi doirasida akademik maslahat berish, yangi talabalarni qo'llab-quvvatlash va talabalar hamda o'qituvchilar o'rtasidagi muloqotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mazkur institutlarning asosiy ahamiyati talabalar ehtiyojlarini turli boshqaruv darajalarida ifodalash, ularning huquqiy va ijtimoiy faolligini oshirish hamda universitet hamjamiyatida hamkorlik madaniyatini rivojlantirish bilan belgilanadi.

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar o'z-o'zini boshqaruvini rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Universitet va fakultet darajasida talabalar vakilligining vazifalarini aniq belgilash hamda ular o'rtasida muntazam axborot almashinuvini yo'lga qo'yish.

2. Talabalar saylovlari, ochiq yig'ilishlar va muhokamalar haqida raqamli platformalar orqali muntazam axborot berish; elektron ishtirok imkoniyatlarini amaldagi qonunchilik va ichki nizomlarga muvofiq rivojlantirish.

3. Talabalar vakillarining faoliyatini rag'batlantirish, vazifalarni jamoa ichida taqsimlash va yangi a'zolar uchun tajriba almashish dasturlarini tashkil etish.

4. Talabalar murojaatlarini qayd etish, ko'rib chiqish va natijalari haqida javob berishning shaffof mexanizmini yaratish.

5. Talabalar vakilligi organlarining faoliyati, qarorlari va amalga oshirilgan tashabbuslari bo'yicha muntazam hisobot berish amaliyotini kuchaytirish.

Umuman olganda, AStA va Fachschaft tajribasi talabalar vakilligini faqat tadbirlar tashkil etish bilan cheklamasdan, uni universitet boshqaruvi, akademik sifat va talabalar farovonligi bilan bog'langan tizim sifatida rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Bunday yondashuv talabalarni mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga jalb etish va demokratik universitet muhitini shakllantirishga ko'maklashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Satzung der Studierendenschaft der Universität Münster. – Beschlossen am 02.11.2015. – URL: https://www.stupa.ms/wp-content/uploads/Protokolle%20und%20Beschl%C3%BCsse/Ordnungen/Satzung%20der%20Studierendenschaft_abJun2017%20%281%29.pdf (2017-yildagi tahrir). stupa.ms
2. Krüger H. Studentische Selbstverwaltung // Handbuch des Wissenschaftsrechts / hrsg. von C. Flämig et al. – Berlin; Heidelberg: Springer, 1982. – S. 636–657. – DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-96659-0_26. Springer Nature Link
3. Zinn H. Die studentische Selbstverwaltung in Deutschland bis 1945 // „Klassische Universität" und „akademische Provinz": Studien zur Universität Jena von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis in die dreißiger Jahre des 20. Jahrhunderts / hrsg. von M. Steinbach, S. Gerber. – Jena; Quedlinburg: Bussert & Stadeler, 2005. – S. 439–473. – URL: https://burschenschaftsgeschichte.de/pdf/zinn_studentische_selbstverwaltung.pdf. Prof. Dr. Holger Zinn
4. Mosheim B.; Erwiderung von Riezler E. Staat und Universität // Deutsche Rechts-Zeitschrift. – 1947. – Jg. 2, H. 12. – S. 396–399. – URL (bibliografik tasdiq): https://publikationen.badw.de/de/002912628/002912628.pdf.